

ISBN: 978-99955-45-38-3
UDK: 316.42:330.34]004

Datum prijema rada: 29.04.2022.
Datum prihvatanja rada: 08.06.2022.
Kratko ili prethodno saopštenje

TRENDOVI DIGITALNE EKONOMIJE U USLOVIMA UBRZANIH GLOBALNIH PROMJENA

DIGITAL ECONOMY TRENDS IN THE CONDITIONS OF ACCELERATED GLOBAL CHANGES

Mladenka Zoranović

Student master studija, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Fakultet poslovne ekonomije
Bijeljina, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina
mladenkazoranovic1997@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2590-0534

Apstrakt: Rad je posvećen digitalnoj ekonomiji, kao modernom obliku današnjeg načina poslovanja, njenim počecima, osnovnim karakteristikama i uticaju koji vrši u modernom poslovnom svijetu. COVID pandemija je uveliko ubrzala digitalno poslovanje. Od brzog, neophodnog usvajanja rada na daljinu do naglog porasta usvajanja novih tehnologija koje podržavaju neviđeni pomak u ponašanju potrošača, digitalna transformacija je prešla iz dugotrajne aspiracije u trenutnu inicijativu za mnoge organizacije na nivou preduzeća kako bi pružile nova iskustva kupcima. Većina malih i većih kompanija shvata važnost digitalne transformacije, ali ne zna odakle početi. Digitalna transformacija ne mora biti komplikovana. Kada se pravilno izvede, može postati sastavni dio organizacije i integrisati se u postojeću kulturu poslovanja. Prisutnost digitalnih tehnologija omogućava da se bude uključeno u širu ekonomiju, efikasnost po pitanju jačanja proizvodnih kapaciteta različitih sektora i podstiče inovacije, a sve to rezultira velikim smanjenjem troškova poslovanja.

Ključne riječi: Digitalna ekonomija, nove tehnologije, digitalizacija, digitalna transformacija, smanjenje troškova poslovanja

JEL klasifikacija: O

Abstract: The labor is dedicated to the digital economy, as a modern form of today's way of doing business, beginnings, basic characteristics and the impact it has in the modern business world. The COVID pandemic has greatly accelerated digital business. From the rapid, necessary adoption of teleworking to the rapid rise in adoption of new technologies that support unprecedented shifts in consumer behavior,

digital transformation has shifted from a long-standing aspiration to a current initiative for many enterprise-level organizations to provide new customer experiences. Most small and large companies understand the importance of digital transformation, but do not know where to start. Digital transformation does not have to be complicated. When done properly, it can become an integral part of an organization and integrate into an existing business culture. The presence of digital technologies allows it to be included in the wider economy, efficiency in strengthening the production capacity of various sectors and encourages innovation, all of which results in a large reduction in operating costs.

Key Words: *Digital economy, new technologies, digitalization, digital transformation, reduction of business costs*

JEL classification: *O*

1.UVOD

Teme koje postaju sve aktuelnije i o kojima sa dosta govori i piše prethodnih godina su globalizacija tržišta i internacionalizacija trgovine. Krajem 20. i početkom 21. vijeka trište se globalizuje čime nacionalne ekonomije postaju sastavni dio globalne ekonomije. Svijet je zahvaćen ubrzanom globalizacijom zasnovanom na razvoju digitalnih tehnologija koje stvaraju informacije i komunikacionu tehnologiju, a to su ujedno i ključni faktori ekonomskog rasta. U literaturi se internacionalizacija trgovine shvata kao trijumfalni model tržišne ekonomije, kao ekonomska integracija koja briše nacionalne granice pojavom multinacionalnih kompanija. Istovremeno, sa sve većim razvojem informaciono-komunikacione tehnologije dolazi i do razvoja koncepta nove ekonomije što omogućava povezivanje internacionalnog biznisa, s jedne strane, i informaciono-komunikacionih tehnologija, s druge strane. Informacione tehnologije su dio savremenog tehnološkog razvoja i samim tim su prisutne u svim segmentima ljudskog života. Većina poslovnih procesa danas je nazamisliva bez korišćenja informacionih tehnologija. Informatička nauka je jedna od najmlađih ali i najkompleksnijih disciplina savremenog doba. Razvoj informatike kao interdisciplinarnе nauke, potpomogao je i razvoj mnogih savremenih načina poslovanja, interakciju među ljudima, doprinjeo je novom načinu komuniciranja, obogaćivanju baze znanja i širenju znanja, globalizaciji. Tehnološki trendovi se suočavaju sa brojnim međusobno povezanim izazovima koji ugrožavaju održivost nacionalnih sistema. Javljaju se različiti izazovi vezani za digitalizaciju, automatizaciju i upotrebu vještačke inteligencije u organizacionim aktivnostima. Savremene informaciono-komunikacione tehnologije i njihova primjena u poslovanju multinacionalnih kompanija i drugih poslovnih sistema pečat su globalizacije na početku 21. vijeka. Razvoj mikroelektronike, proizvodnja i upotreba kompjutera omogućili su prelazak industrijskog društva u informaciono društvo. Dolazi do približavanja tradicionalnih oblika poslovanja nosioca međunarodnog biznisa, s jedne strane, i informatike, s druge strane. Multinacionalne kompanije tražeći mogućnost diverzifikacije poslovanja prepoznale su ove tehnologije kao faktor podizanja konkurentске prednosti. Otuda nastojanje kompanija lidera na globalnom tržištu da informaciono komunikacione tehnologije instrumentalizuju u poslovnu strategiju,

istovremeno prepoznajući ih kao pokretače ekonomske globalizacije. Vlade i menadžment multinacionalnih kompanija razvijenih zemalja nastoje da podstiču razvoj inovativnih aktivnosti u elektronici i komunikacijama.

2. DIGITALNA EKONOMIJA - NOVA EKONOMIJA

Pojmovi mrežna ekonomija, digitalna ekonomija, ekonomija znanja, koriste se da označe postindustrijsko društvo. Ovi pojmovi prave razliku između stare ekonomije, vođene resursima, i nove ekonomije, vođene znanjem i informacijama. Digitalna ekonomija predstavlja prelazak sa treće na četvrtu industrijsku revoluciju. Nekoliko godina unazad sve češće se u upotrebi susreće pojam “nova ekonomija”, kojim se objašnjava niz ekonomskih, socijalnih i kulturnih promjena koje je sa sobom donijela informaciono-komunikaciona tehnologija, a posebno internet. Lazović i Đuričković (2018) u svojoj knjizi kažu kako je jedna od često navođenih definicija digitalne ekonomije ona koja se nalazi u Oxfordskom rječniku i glasi: Ekonomija koja funkcioniše prvenstveno putem digitalne ekonomije, uz dominaciju elektronskih transakcija putem interneta. Naglasak je na ekonomiji, na digitalnoj tehnologiji kao nosiocu ekonomije i na elektronskom karakteru transakcije. U literaturi se sreću i definicije koje digitalnu ekonomiju tretiraju kao novu-postindustrijsku, globalnu ekonomiju, baziranu na internet transakcijama i naprednoj tehnologiji, tj. kao globalnu mrežu ekonomskih aktivnosti baziranu na informaciono-komunikacionoj tehnologiji, ili jednostavnije, kao ekonomiju baziranu na digitalnoj tehnologiji. Informacije se ne pominju, ali se one podrazumijevaju. Digitalna ekonomija je ekonomija pametnih ljudi i pametnih predmeta. Znanje koje nastaje sakupljanjem i obradom informacija, sa svim svojim karakteristikama, obogaćuje digitalnu ekonomiju i obezbjeđuje njen stalan rast. Pored znanja ljudi i znanja koje sa sobom nosi informaciona tehnologija, posebno se misli i na vještačku inteligenciju. Znanje je i u svim prethodnim fazama razvoja ekonomije imalo svoju ulogu. Milijarde povezanih i umreženih pametnih ljudskih mozgova najveća su proizvodna snaga novog doba. Zato, za novu ekonomiju kažemo da predstavlja ekonomiju baziranu na intelektualnoj imovini i radnicima znanja. Znanje i ljudski mozak glavni su pokretači ekonomskog rasta i razvoja. Javlja se pitanje koji su još faktori bitni za digitalnu ekonomiju, pored znanja i informacija? Vrijednost kompanija u novoj ekonomiji čine menadžeri i zaposleni sa svojim znanjima. Radnici znanja su danas najveća pojedinačna organizacija bilo kojeg sistema. U novoj ekonomiji kompanije zadržavaju svoju konkurentnost samo ako se njihovi zaposleni konstantno obrazuju i usvajaju nova znanja, a taj proces kod njihovih zaposlenih mora biti brži i kvalitetniji nego kod konkurentnih kompanija. Danas uglavnom svi koriste slične tehnološke platforme, proizvodi se kopiraju, pa najmoćniju konkurentsku snagu predstavlja inovativan i kreativan radnik znanja koji se stalno obrazuje i napreduje. U ekonomiji znanja, znanje i intelektualni kapital su presudni faktori produktivnosti, konkurentnosti i ekonomskog rasta. Znanje i ljudski kapital se ističu zahvaljujući primjeni informaciono-komunikacione tehnologije, što ekonomiju znanja čini digitalnom. Digitalna ekonomija je ekonomija u kojoj je ljudski kapital pokretač kreativnosti, inovacija i stvaranja novih ideja. U tom procesu presudnu ulogu imaju informaciono-

komunikacione tehnologije, koje obezbjeđuju infrastrukturnu platformu i stvaraju rast ekonomije znanja. Digitalna ekonomija podrazumijeva stalan proces usavršavanja i napredovanja. Da bi uspjeh u inovacijama bio potpun, mora se unutar kompanije razvijati klima koja vrednuje, cijeni i nagrađuje inovacije, jer su inovacije glavni pokretač razvoja i uspjeha. Digitalna ekonomija zahtijeva viši nivo obrazovanja od onih koji ulaze na tržište rada. U prvom planu su visokotehnološke vještine i cjeloživotno učenje. Pored ljudskog znanja, digitalnu ekonomiju karakterišu i pametni uređaji, te vještačka inteligencija. Radno, privatno, porodično pa i prirodno okruženje sve više karakteriše mnoštvo pametnih uređaja, veoma često međusobno povezanih sa inteligentnim sistemima. Oni mijenjaju proizvodni i radni proces, potrošnju, definišu novi način komunikacije, zabave, socijalne kulture i slično. Digitalna ekonomija je inovativna. Inoviraj ili propadni - moto je nove ekonomije. Kompanije koje posluju u digitalnom okruženju primorane su na stalne inovacije jer ih na to tjera promjenljivost digitalne ekonomije i stalni rast zahtjeva potrošača. Inovacija i kreacija neraskidivo su vezane tako da predstavljaju sinonime. To znači da je digitalna ekonomija i kreativna ekonomija. U novoj digitalnoj ekonomiji kreacijom se otkrivaju novi proizvodi, kombinuju stari, stvara nova vrijednost, otvaraju se radna mjesta i obezbjeđuje rast ekonomije.

3. DIGITALIZACIJA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA

Pod digitalizacijom se podrazumijevaju promjene nastale usljed razvoja, širenja i rastuće primjene digitalnih tehnologija kojima se stvaraju, procesuiraju i zatim prenose informacije i znanje. Uglavnom se posmatra kroz promjene poslovnih modela i stvaranja novih prilika primjenom digitalnih tehnologija. Digitalizacija se ne oslanja samo na jednu inovaciju, već na niz novih tehnologija koje uključuju međusobno djelovanje nekoliko segmenata, od telekomunikacijske mreže (fiksne i mobilne linije), računarske tehnologije (prenosni računari, bežični uređaji, tableti), softvera (operativni sistemi, mašinsko učenje, vještačka inteligencija). Digitalizacija smanjuje troškove kroz unapređenje operativne učinkovitosti, dok digitalna transformacija omogućava rast prihoda te stvaranje novih prihoda na osnovu ubrzanih inovacija. Digitalna transformacija obuhvata povezivanje digitalnih tehnologija preduzeća i uticaj na društvo novih tehnologija, kao što su internet, računarstvo u oblaku, inovativne digitalne platforme i tehnologije lanca blokova. Ona postaje sve važniji preduslov za razvoj savremenih organizacija i može uticati na mnoge sektore kao što su saobraćaj, energetika, poljoprivredno prehrambeni sektor, telekomunikacije, finansijske usluge, fabrička proizvodnja i zdravstvena zaštita i transformisati ljudske živote. Digitalna transformacija odnosi se na intenzivnu primjenu digitalne tehnologije i resursa kako bi se ti resursi pretvorili u nove prihode, poslovne modele i načine poslovanja. Transformacija nastaje kada preduzeće odluči u relativno kratkom vremenskom periodu iz korijena mijenjati svoje poslovne procese, strategije, aktivnosti, hijerarhijsku i organizacionu strukturu, sve kako bi se ti procesi i strategije bolje povezali i omogućili bolju konkurentsku prednost preduzeću na tržištu. Na važnost digitalne transformacije stavlja se sve veći naglasak, kako među onima koji već poznaju i koriste savremene tehnološke trendove, tako i među onima koji se s

njima tek upoznaju. Big Data, internet tehnologija, blockchain tehnologija i vještačka inteligencija samo su neki od pojmova čije je poznavanje postalo neophodno za unapređenje poslovanja i konkurentnosti. Digitalna transformacija više ne može biti izbor, već postaje jedino rješenje za prevazilaženje ubrzanog tempa digitalnog napretka. Postoje određeni izazovi koje sa sobom nosi digitalna transformacija poslovanja. Jedan od najvažnijih izazova ogleda se u tome što brojne kompanije i njihovi informatički sektori u mnogočemu nisu dorasli uslovima digitalne ekonomije i teško ili sporo mijenjaju svoju ulogu u poslovanju. Upravo zbog toga je digitalna transformacija poslovanja, odnosno digitalna ekonomija, sama po sebi veliki izazov za kompanije. Ostali izazovi koje donosi digitalizacija poslovanja odnose se na brojne poteškoće koje se postavljaju pred informatiku i IT, a ti izazovi su između ostalog to što digitalizacija zahtijeva stalnu i sveobuhvatnu primjenu tehnologije, a zatim očekivanje koje poslovanje ima prema informatici. Danas informatika ne služi samo za usklađivanje s poslovanjem, nego doprinosi vizijama inovativnih poslovnih modela i stvara novu poslovnu vrijednost. Poslednji izazov je to što digitalizacija znači da se IT mora početi koristiti kao strateška funkcija uz puno veći nadzor od strane najvišeg menadžera, odnosno, na IT se treba početi gledati kao na vjerovatno najvažniju poslovnu funkciju.

4. POSLOVNI SUBJEKTI DIGITALNE EKONOMIJE

Kako bi se mogao u potpunosti razumjeti pojam digitalne ekonomije potrebno je znati od kojih poslovnih subjekata se ona sastoji. Najvažniji subjekt koji se javlja je digitalna odnosno virtuelna mreža. Virtuelna mreža predstavlja skup velikog broja preduzeća proizvođača određenih proizvoda i usluga od kojih se zahtijeva spremnost za zajedničko sprovođenje određenih aktivnosti i za zajedničko tržišno takmičenje s najvećim pojedinačnim kompanijama u bilo kojoj industriji. Jednostavnije rečeno virtuelna mreža je dio tržišta koje zanima određena organizacija i koje se nalazi isključivo na internetu u digitalnom obliku. Sljedeći bitan pojam je virtuelna fabrika, koja predstavlja modernizovani pojam klasičnog pojma fabrike. Funkcionisanje virtuelne fabrike se zasniva na fizičkoj proizvodnji, istoj onoj kao u klasičnim fabrikama, ali je fokus na digitalnom poslovanju. Najbolji primjer su preduzeća koja se bave posredovanjem između proizvođača i krajnjeg kupca i obično vrše poslove kataloške prodaje, pakovanja, skladištenja i internet narudžbi. Ona svoje poslovanje isključivo obavlja putem virtuelne mreže čijim se pristupom dostiže značajan nivo konkurentnosti. Virtuelni tim predstavlja grupu ljudi koji međusobnom interakcijom žele doći do određenih ciljeva vođeni istom idejom. Razlika između virtuelnog i klasičnog tima je što klasični tim predstavlja grupu pojedinaca (ljudskih ili neljudskih) koji zajedno djeluju kako bi ostvarili željeni cilj, a virtuelni tim radi kroz prostor, vrijeme i organizacione promjene, a povezan je preko komunikacione mreže. Pojam virtuelne kancelarije se od klasičnog pojma razlikuje u tome što se virtuelna kancelarija nalazi na internetu. Ona predstavlja lokaciju na kojoj se nešto obavlja u digitalnom obliku. Virtuelna kancelarija je teška za definisanje jer je ona dinamična s obzirom da organizacija zavisno od svojih potreba djeluje na više lokacija na internetu istovremeno.

5. TEHNOLOGIJE KOJE UTIČU NA DIGITALNU EKONOMIJU

Ključne tehnologije koje vrše uticaj na digitalnu ekonomiju su Internet of Things tehnologija, Cloud Computing tehnologija, Big Data tehnologija i razvoj industrije 4.0. Internet of Things (IOT) tehnologija predstavlja spajanje nečeg fizičkog na internet. Ova tehnologija predstavlja spajanje nečega čemu se može dodijeliti IP adresa poput računara, mobilnih uređaja, televizora, zamrzivača, aparata za kafu itd. IOT predstavlja vezu povezanih stvari što dolazi od riječi things iz samog naziva. U današnjem savremenom vremenu sve više se zastupa stav da se sve što je moguće poveže na internet odnosno koristi IOT tehnologija gdje se uočavaju mnoge prednosti. Koncept računarstva u oblaku postoji u svom najjednostavnijem obliku još od druge polovine dvadesetog vijeka ali to je tehnologija koja će tek doživjeti vrhunac svog razvoja. U prošlosti je primjetno da se svakih desetak godina pojavi tehnologija koja promijeni način rada i korišćenja informacionih tehnologija. U devedesetim godinama to je bio internet, zadnjih deset godina to su socijalne mreže koje nas povezuju i pomažu u dijeljenju informacija a u ovoj deceniji to je računarstvo u oblaku. Ovaj pojam možemo shvatiti kao veliki skup računarskih resursa koji su lako dostupni. Ti resursi mogu biti računarske mreže, serveri, sistemi za čuvanje podataka, aplikacije i razne druge usluge. Krajnji korisnik se samo priključi na oblak i koristi resurse koji su mu potrebni, ne zanima ga kako se oni stvaraju i plaća onoliko resursa koliko je potrošio. Ukoliko korisnik želi da izgradi veliki informacioni sistem to znači velika finansijska ulaganja na početku. Morao bi investirati u hardver (serveri, napajanja, ruteri i sl.), u upravljanje tim istim hardverom (upravljanje napajanjem, hlađenjem) i naravno u same ljude koji bi se brinuli o čitavom sistemu. Korištenjem oblaka korisnici iznajmljuju infrastrukturu, dakle ne kupuju je, i dobijaju tačno one resurse koje su tražili. Samim tim troškovi nisu veliki, a kapitalne investicije mogu čak biti jednake nuli. Ovo je samo jedan od mnogo primjera kako oblak može unaprijediti neku organizaciju. Stotine miliona korisnika širom svijeta koriste usluge koje su bazirane na oblaku – Facebook, Gmail i Twitter su neke od najpoznatijih. Najpoznatije kompanije u svijetu IT-a, Google, Microsoft i Amazon danas nude kompletna rješenja za poslovanje u oblaku ali i usluge za individualne korisnike računara, tableta i pametnih telefona. U poslednjih nekoliko godina pojam veliki podaci (Big Data) najčešće je korišten izraz u industriji informatičke tehnologije. Kad god vam neki pretraživač automatski dopuni pojam koji unosite ili vam online knjižara predloži neki naslov za koji smatra da bi se baš vama mogao svidjeti, radi se o rješenjima Big Data. Termin Big Data je opšti pojam i teško je utvrditi kada je prvi put upotrijebljen i ko ga je upotrijebio. Pojam se sve češće koristi u svakodnevnom životu budući da analiza velikih podataka mijenja kvalitet života pojedinca, posebno u savremenom kriznom poslovanju. Analiza velikih podataka koristi se kao alat u poslovanju kompanija za kvalitetnije donošenje poslovnih odluka. Primjenom tehnologije velikih podataka kompanije mogu unaprijediti svoje poslovanje, maksimizovati profit i smanjiti troškove. Termin "Industrija 4.0" tumači se u kontekstu nove industrijske revolucije i naglašava i uključuje najnovije tehnološke inovacije. Od skupih, sporih, neupotrebljivih uređaja za koje je bio potreban omanji hangar došli smo do brzih, jeftinih i vrlo upotrebljivih koji staju u džep. Prije 100

godina razvoj jeftinog, ojačanog čelika omogućio je razvoj alata, mašina i oruđa koji su doveli do izuzetnog ekonomskog rasta, a tako danas informacione tehnologije omogućavaju postizanje prilagođene proizvodnje. Pojam je nastao u Njemačkoj 2011. godine, a odnosi se na promjene direktno povezane sa oblastima automatizacije integriranim sa informacionim tehnologijama. S ciljem promovisanja automatizacije proizvodnje i, posljedično, povećanje produktivnosti kroz „pametne fabrike“, još uvijek neizbježna četvrta industrijska revolucija se može okarakterisati kao integracija interneta i proizvodnih procesa, uz pomoć manjih senzora i vještačke inteligencije primjenjene na mašine. Prema pojedinim autorima industrija 4.0 nije samo tehnički izazov već i realnost koja će značajno promijeniti organizacionu strukturu kompanija. Sve kompanije i organizacije koje funkcionišu u današnjem poslovnom svijetu, nevezano za prirodu svog poslovanja, suočavaju se sa zajedničkim izazovom, a to je potreba za povezivanjem i pristupom uvidima u stvarnom vremenu kroz procese, partnere, proizvode i ljude (Geissbauer, 2016). Dosta organizacije ne posvećuje pažnju tome kako zapravo dolazi do promjena koje se spontano dešavaju svakodnevno. Tehnologija, radna snaga, konkurencija i svjetska politika su glavni faktori koji podstiču promjene u samim organizacijama i direktno su povezani sa digitalnom ekonomijom.

ZAKLJUČAK

Informacione tehnologije obezbijedile su povećanje produktivnosti i mogućnosti zapošljavanja, razvoj novih i unapređenje efikasnosti postojećih tržišta, kao i inovativne proizvode i usluge visokog kvaliteta. Informacione tehnologije podstiču postojeće i buduće preduzetnike, inovatore na primjenu i iskorištavanje ove tehnologije opšte namjene koja se može upotrijebiti u svim aspektima ekonomije, društva i života uopšte, brišući jasnu liniju razgraničenja između pojedinca, građanina, zaposlenog, organizacije i države, povezujući sve aktivnosti u jedan centralizovani sistem dijeljenja znanja i informacija. Dok sve veći broj organizacija koristi prednosti digitalnih tehnologija, mnoge ekonomije smatraju se nedovoljno razvijenim upravo u digitalnom smislu. Digitalna revolucija, koja je uslijedila onog trenutka kad su smartfoni našli masovnu primjenu, a prešla na viši nivo onda kada je uslijedilo njihovo povezivanje s drugim gedžetima, promijenila je sve, prije svega situaciju na tržištu, na kojem ne samo da se broj korisnika povećao, nego su brojni uređaji prestali da budu želja i postali potreba. Ogromne promjene koje su nastale poslale su brojne signale tehnološkim kompanijama, a ključni je da u centru njihovog interesovanja treba da bude korisnik i da se prilagođavaju njegovim zahtjevima. U čitavom nizu procesa koji se odvija u ovoj oblasti neophodno je razumjeti način na koji investiranje u ono što čini digitalnu ekonomiju utiče na rast bruto domaćeg proizvoda i u kojoj mjeri se to događa. Digitalna ekonomija često se percipira kao oblast u kojoj će dominirati sve one pojave koje su sada u ekspanziji, poput društvenih mreža, servisa kakvi su Uber, Airbnb, Aliexpress i slično. Ove kompanije su preoblikovale globalno tržište tako što su kreirale potpuno novu ekonomsku platformu tradicionalnim, analognim kompanijama. Digitalna ekonomija predstavlja budućnost poslovanja i sve više bi se trebalo početi razmišljati u pravcu neophodnog ulaganja u ljudski kapital i obrazovanje tih kadrova jer zaposleni moraju posjedovati

znanja, vještine i sposobnosti za upravljanje informacionom tehnologijom. Jedino uvećavanjem znanja i ulaganjem u obrazovanje moguće je prilagoditi se promjenama koje digitalno doba sa sobom donosi.

LITERATURA

- [1] Finderle, L. (2019). *Organizacijske promjene u digitalnoj ekonomiji*, Završni rad, Fakultet organizacije i informatike, Zagreb.
- [2] Ilić, B., Ranisavljević Mladenović, I. (2018.) Savremene tehnologije u održivom poslovanju – doprinos savremenoj ekonomiji, Konferencija: Ekonomija u digitalnom dobu, Banja Luka.
- [3] Ivanek, K. (2019). *Poboljšanje usluga metodama digitalne transformacije*, Magistarski rad, Fakultet organizacije i informatike, Zagreb.
- [4] Kolundžić, B. (2021). *Učinci digitalne transformacije*, Magistarski rad, Fakultet ekonomije i turizma, Pula.
- [5] Kozina, M. (2017). *Neki aspekti menadžmenta u uvjetima digitalne ekonomije*, Varaždin.
- [6] Lazović, V., Đuričković, T. (2018). *Digitalna ekonomija*, Cetinje.
- [7] Radović, A. N. (27.01.2016). Na pragu ere digitalne ekonomije. Preuzeto 27. aprila sa sajta <https://perperzona.me/2016/01/27/na-pragu-ere-digitalne-ekonomije/>
- [8] Ranisavljević, M. (31.03.2015). Digitalna ekonomija = ekonomija, PC #219. Preuzeto 27. aprila sa sajta <https://pcpress.rs/digitalna-ekonomija-ekonomija/>
- [9] Sakr, S., Zomaya Y., A., (2019). *Encyclopedia of Big Data Technologies*, Springer Nature Switzerland.

SUMMARY

Topics that are becoming more and more relevant and about which are popular and writing a lot in previous years are the globalization of the market and the internationalization of trade. Information technologies are a part of modern technological development and are therefore present in all segments of human life. Most business processes today are conceivable without the use of information technology. Technological trends face a number of interrelated challenges that threaten the sustainability of national systems. The digital revolution, which followed the moment when smartphones found mass application, and moved to a higher level when they were connected to other gadgets, changed everything, especially the market situation, where not only the number of users increased, rather, many devices ceased to be a desire and became a necessity. The huge changes that have taken place have sent numerous signals to technology companies, and it is crucial that the user should be at the center of their interest and adapt to his requirements. The digital economy represents the future of business and more and more people should start thinking about the necessary investment in human capital and education of these staff, because employees must have the knowledge, skills and abilities to manage information technology. Only by increasing knowledge and investing in education is it possible to adapt to the changes that the digital age brings with it.